

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β΄)
ΔΕΥΤΕΡΑ 16 ΜΑΪΟΥ 2016 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η φιλία

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο οικεία μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερός κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα ωφέλεια (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο –η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη αξία μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτήμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται,

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΝΕΟ & ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

ούτε φθείρεται οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Ε.Π. Παπανούτσος, *Πρακτική Φιλοσοφία*, σσ. 111-121,
Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία.
- β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας.
- γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης.
- δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες.
- ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαραστάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο.

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου «Μπορούμε να διακρίνουμε ... (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).» και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 4

- β) Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις;
- Αλλωστε (1^η παράγραφος)
 - δηλαδή (2^η παράγραφος)
 - Όταν (2^η παράγραφος)
 - λοιπόν (4^η παράγραφος).

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

εγκωμίασαν, ευχαρίστηση, συναναστροφής, ακατάλυτη, φθείρεται.

Μονάδες 5

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΝΕΟ & ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

- β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

οικεία, επιδέξιος, ωφέλεια, αξία, αυστηρό.

Μονάδες 5

- B4.** α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών και της παρένθεσης στις παρακάτω περιπτώσεις της τρίτης παραγράφου:

«διά το χρήσιμον»

«αγαπά»

(υλικό ή ηθικό).

Μονάδες 3

- β) Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία του β΄ ενικού ρηματικού προσώπου στη δεύτερη παράγραφο και του α΄ πληθυντικού στην τρίτη παράγραφο.

Μονάδες 4

- Γ1.** Σε ομιλία 500-600 λέξεων που θα γράψετε για να εκφωνήσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας, με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις στη σύγχρονη εποχή, να εκθέσετε:

α) τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε και

β) την άποψή σας σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας.

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

ΤΕΛΟΣ 3ΗΣ ΑΠΟ 3 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

A1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Θεματικό κέντρο: Ο συγγραφέας αναφέρεται στην αξία της γνήσιας φιλίας.

Πρώτη παράγραφος: Οι δεσμοί φιλίας αποτελούν διαχρονικό προνόμιο, γι' αυτό και εξυμνούνται παγκοσμίως.

Δεύτερη παράγραφος: Ο Αριστοτέλης όρισε τη φιλία ως προϊόν αγάπης, συντροφικότητας και αμοιβαίων αγνών συναισθημάτων μεταξύ ανθρώπων.

Τρίτη παράγραφος: Κατηγοριοποιώντας τις μορφές της, παρατηρεί δύο περιπτώσεις στις οποίες η φιλία προκύπτει είτε λόγω της ωφέλειας είτε λόγω της ικανοποίησης που προσφέρει η ανθρώπινη επικοινωνία.

Τέταρτη παράγραφος: Η ύψιστη όμως μορφή φιλίας είναι μία ηθική και αξιακή συμπόρευση, με αποτέλεσμα να παραμένει αναλλοίωτη.

Πέμπτη παράγραφος: Επομένως, ο φίλος συμπαρίσταται, προστατεύει, καθοδηγεί, γι' αυτό και όλοι καταφεύγουν σε αυτόν στις κρίσιμες στιγμές της ζωής.

B. ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

B1.

α. Λάθος

β. Σωστό

γ. Σωστό

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B2. α) Η τρίτη παράγραφος του κειμένου αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων:

Ο πρώτος τρόπος ανάπτυξης είναι η διαίρεση με διαιρετέα έννοια («τις φιλικές σχέσεις») και μέλη διαίρεσης («διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν»).

Ο δεύτερος τρόπος είναι η αιτιολόγηση, σύμφωνα με την οποία ο συγγραφέας αιτιολογεί τα δύο πρώτα μέλη της διαίρεσης («επειδή ο ένας ... χρήσιμος», «επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση», «επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ ... ευχάριστος συναναστροφής»).

Εντοπίζεται, επιπλέον, ως τρόπος ανάπτυξης και αυτός των συγκεκριμένων παραδειγμάτων, με τον οποίο ο συγγραφέας τεκμηριώνει τις αιτιολογήσεις του. Πιο συγκεκριμένα:

- «για τις υποθέσεις, τις ανάγκες ... τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.» : επεξηγείται η φράση «είναι στον άλλον χρήσιμος».
- «είναι διασκεδαστικός ... επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.» : επεξηγείται η φράση «μας προξενεί ευχαρίστηση»,
- «κατά το σώμα και τη ψυχή ... το πνεύμα» : επεξηγείται η φράση «είμαι εγώ αυτός που είμαι ... αυτός που είναι»,
- «υλικό ή ηθικό» : επεξηγείται η φράση «ένα κέρδος»,
- «την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής» : επεξηγείται η φράση «μιαν απόλαυση».

Παρατήρηση: Μπορεί να υποστηριχθεί και ο τρόπος της αντίθεσης στο χωρίο «και στις δύο περιπτώσεις... της ευχάριστης συναναστροφής)» που ενισχύεται από τις διαρθρωτικές λέξεις «όχι για...» και «αλλά επειδή...».

β) άλλωστε (1η§): προσθήκη

δηλαδή (2η§): επεξήγηση

όταν (2η§): προϋπόθεση – χρονική σχέση

λοιπόν (4η§): συμπέρασμα

B3. α) Συνώνυμα

εγκωμίασαν: επαίνεσαν, εξύμνησαν, εκθείασαν

ευχαρίστηση: τέρψη, χαρά, αγαλλίαση

συναναστροφής: επαφής, συγχρωτισμού, συντροφιάς

ακατάλυτη: αθάνατη, αιώνια, άφθαρτη

φθείρεται: αλλοιώνεται, καταστρέφεται, διαβρώνεται

β) Αντώνυμα

οικεία: ξένα, ανοίκεια

επιδέξιος: αδέξιος, ανίκανος

ωφέλεια: ζημία, βλάβη

αξία: απαξία, αναξιότητα

αυστηρό: επιεική, ήπιο

B4. α) «διά το χρήσιμον»: αυτούσια παράθεση ειδικού (φιλοσοφικού) όρου στα αρχαία ελληνικά

«αγαπά»: ήπια ειρωνεία - αμφισβήτηση, εφόσον ο συγγραφέας δε συμμερίζεται το περιεχόμενο του όρου

(υλικό ή ηθικό): επεξήγηση - διευκρίνιση του όρου «κέρδος»

β) β' ενικό ρηματικό πρόσωπο (2^η§): ζωντάνια, αμεσότητα, οικειότητα, προφορικότητα, αίσθηση διαλόγου, συναισθηματική προσέγγιση του δέκτη

α' πληθυντικό πρόσωπο (3^η§): ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα, οικειότητα, σύνδεση πομπού - δέκτη, κοινή οπτική γωνία, καθολικότητα, αίσθημα συλλογικής ευθύνης

Γ1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΟΜΙΛΙΑ

Προσφώνηση: Αγαπητοί καθηγητές, φίλοι συμμαθητές...

ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ Α: τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε.

Ηθικά – ψυχικά χαρακτηριστικά

- Αγάπη, αμοιβαιότητα, αφοσίωση
- Κάλυψη της βαθύτερης ψυχικής ανάγκης για επικοινωνία
- Ανιδιοτέλεια, αλτρουιστική διάθεση, υπέρβαση εγωισμού
- Εντιμότητα, ειλικρίνεια, εχεμύθεια, εμπιστοσύνη
- Αλληλοσεβασμός, ισοτιμία, έλλειψη ανταγωνισμού
- Αλληλοεκτίμηση, αποδοχή της προσωπικότητας με όποια ελαττώματα και προτερήματα
- Άσκηση αμοιβαίας κριτικής με στόχο την αυτοβελτίωση
- Παρακίνηση-προτροπή για εξέλιξη
- Συμπληρωματική συνάφεια χαρακτήρων

Κοινωνικά χαρακτηριστικά – στάση ζωής

- Υποστήριξη, αλληλεγγύη, συμπαράσταση σε καθημερινά προβλήματα
- Αίσθημα ισοτιμίας, αποφυγή ανταγωνισμού, αντιπαλότητας, εμπάθειας, ζήλειας
- Σταθερή και ουσιαστική επικοινωνία, γόνιμος διάλογος
- Αλληλοκατανόηση, γενναιοδωρία ψυχής, διάθεση συγχώρεσης
- Κοινά ενδιαφέροντα και συντροφικό μοίρασμα του ελεύθερου χρόνου
- Κοινά οράματα και στόχοι
- Συμπόρευση στη ζωή για την υπέρβαση των δυσχερειών και κοινή εύρεση λύσεων

ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ Β: Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας.

Θετικές προεκτάσεις

- Δυνατότητα επικοινωνίας με άτομα που βρίσκονται μακριά, διατήρηση επαφών
- Συχνή επικοινωνία στις σύγχρονες συνθήκες της αστικής ζωής που απομονώνουν και συρρικνώνουν τον ελεύθερο χρόνο
- Ευκαιρίες για νέες γνωριμίες με άτομα που έχουν κοινά ενδιαφέροντα και παρόμοιες πνευματικές ανησυχίες, αύξηση πιθανοτήτων για οικοδόμηση μιας νέας φιλίας
- Αντιμετώπιση εσωστρέφειας και φυσικής συστολής ατόμων με επικοινωνιακή δυσχέρεια
- Υπέρβαση δυσκολιών καθημερινής επαφής ατόμων με ειδικές δεξιότητες

Αρνητικές προεκτάσεις

- Ψευδαίσθηση πληθώρας «φίλων», σύγχυση και δυσκολία διάκρισης των γνήσιων φίλων από τους απλούς γνωστούς
- Εθισμός στην επιφανειακή επαφή, ρηχότητα, απομάκρυνση από τα ουσιαστικά γνωρίσματα της ουσιαστικής φιλίας
- Ευτέλεια του περιεχομένου της έννοιας της φιλίας, καθώς ο όρος «αίτημα φιλίας» παραπέμπει σε ευκαιριακές γνωριμίες
- Ανούσια επικοινωνία, χάνεται η μαγεία της διά ζώσης προσωπικής επαφής, η τρυφερότητα, η ζεστή αγκαλιά, το άγγιγμα αντικαθίσταται από την οθόνη
- Έκθεση σε κινδύνους εξαπάτησης, απόκρυψης αληθινών στοιχείων, εκμετάλλευσης προσωπικών δεδομένων –ειδικά για μικρές ηλικίες
- Απώλεια της ιδιωτικής ζωής, η οποία γίνεται αντικείμενο καθημερινού σχολιασμού, συχνά κακοπροαίρετου, από γνωστούς και αγνώστους
- Οι παραπάνω παράγοντες δυσχεραίνουν τη δημιουργία σχέσεων ουσιαστικής φιλίας

Αποφώνηση: Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄: Σχόλια που «αλιεύσαμε» από το διαδίκτυο

Η άποψη της Πανελλήνιας Ένωσης Φιλολόγων:

«Το κείμενο του Ευάγγελου Παπανούτσου, “Η φιλία”, από την Πρακτική Φιλοσοφία, και τα ερωτήματα που το συνοδεύουν, σε γενικές γραμμές, ανταποκρίνονται στις διδασκόμενες θεματικές ενότητες και δεν δυσκολεύουν τους υποψηφίους.

Ωστόσο, παραμένει και εφέτος ζητούμενο η αναβάθμιση και ανανέωση του γλωσσικού μαθήματος».

Τοποθετήσεις συναδέλφων: Λόγος και αντίλογος

1. «Τα θέματα δεν είχαν ιδιαίτερο βαθμό δυσκολίας και ένας άρτια προετοιμασμένος μαθητής θα μπορούσε να ανταποκριθεί επιτυχώς. Το κείμενο προς περίληψη ήταν δοκίμιο με σαφές θέμα και εύληπτο περιεχόμενο. Οι ασκήσεις θεωρίας ήταν εντός ύλης, αν και οι μαθητές πιθανόν να δυσκολεύτηκαν στα συνώνυμα και αντώνυμα. Το θέμα της έκθεσης ήταν βατό, σαφές και κοντά στους μαθητές οι οποίοι θα μπορούσαν για το πρώτο ερώτημα να αντλήσουν στοιχεία από το κείμενο. Το δεύτερο ερώτημα ήταν διδαγμένο και σε γενικές γραμμές οι μαθητές θα μπορούσαν να απαντήσουν χωρίς δυσκολία».□□ (Φρόσω Δαμασκοπούλου)

2. «Ένα κείμενο για την φιλία και μια έκθεση για τις ανθρώπινες σχέσεις στην εποχή της κοινωνικής δικτύωσης, σίγουρα είναι ικανά να κάνουν πολλούς από τους διαγωνιζομένους των φετινών Πανελλαδικών Εξετάσεων να χαμογελάσουν και να δουν με μεγαλύτερη αισιοδοξία την συνέχειά τους στον θεσμό! Κείμενο ευσύνοπτο, εύληπτο περιεχόμενο και σαφώς διατυπωμένα ζητούμενα, προκύπτουν άμεσα με την πρώτη ανάγνωση των θεμάτων. Μια δεύτερη προσέγγιση, ωστόσο, κρύβει παγίδες χαμένων μονάδων στις λεξιλογικές ασκήσεις και στην ικανότητα του μαθητή να ιεραρχήσει σωστά την επιχειρηματολογία του στην παραγωγή λόγου.[...]

Η επιλογή του συγγραφέα: Οι αλλαγές στη σύνθεση της Επιτροπής Εξετάσεων, δημιούργησαν πέραν των άλλων και φημολογία σχετικά με την επιλογή του κειμένου που θα δοθεί για περίληψη. Ωστόσο, η επιλογή (για άλλη μία φορά!) κειμένου του Ε.Π.Παπανούτσου, προκρίθηκε προφανώς ως εγγυημένη επιλογή, που δε θα συνοδευόταν από σχόλια επικριτικά, ούτε θα αιφνιδίαζε κανέναν. Αλήθεια, η Ελλάδα των γραμμάτων και των τεχνών, η Ελλάδα του πολιτισμού, γιατί να εκπροσωπείται διαρκώς από τους ίδιους; Δεν αμφισβητώ επ' ουδενί την ποιότητα και την ουσία γραφής τους, όμως, η συγγραφική παραγωγή είναι αχανής και θα ήταν όμορφο τα παιδιά να γνωρίσουν και άλλες φωνές, αντίστοιχου κάλλους και σημασίας!

Η φιλία ως αντικείμενο συζήτησης: Σε μια εποχή που οι εχθροί εύκολα αντιμετωπίζονται, όχι όμως και οι φίλοι (προς δικαίωση του Αντίγονου Β' του Γονατά), σε μια εποχή που η λέξη "φίλος" παραπέμπει με νέα λεξικολογική ερμηνεία στον "γνωστό" (προσφορά των μέσων μαζικής δικτύωσης), αποτελεί πρόκληση η τοποθέτηση κάποιου πάνω στο θέμα της φιλίας. Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψιν το επικοινωνιακό πλαίσιο που ζητήθηκε (ομιλία προς τους συμμαθητές), εύκολα αντιλαμβανόμαστε πως το θέμα των ανθρωπίνων σχέσεων, μπορούσε να οδηγήσει τους μαθητές σε ένα πιο ζωντανό και λιγότερο τυποποιημένο κείμενο. Νομίζω πως εκείνοι που είδαν την σημερινή τους έκθεση ιδεών ως βήμα έκφρασης περισσότερο και λιγότερο ως αγγαρεία, διαθέτουν ξεκάθαρο πλεονέκτημα». (Κούνος Λουκάς)

3. «Κατανοητό χαρακτηρίζεται από τους εκπαιδευτικούς το κείμενο του Ευάγγελου Παπανούτσου που έπεσε στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους κείμενα. Η άσκηση κατανόησης κειμένου θεωρείται βαθιά, όπως και οι ερωτήσεις της θεωρίας και οι λεξικολογικές ασκήσεις. Σε γενικές γραμμές τα θέματα θεωρούνται προσιτά». (πηγή newsit)

4. «Είναι λάθος να σχολιάζουμε τη δυσκολία των θεμάτων της Έκθεσης, μια και το κάθε άτομο σκέφτεται διαφορετικά. Έτσι όταν γίνεται αυτή η αξιολόγηση της δυσκολίας, ουσιαστικά απαιτούν το κάθε παιδί να σκέφτεται με τον ίδιο τρόπο. Ένα θέμα όπως η φιλία μπορεί να είναι επιφανειακά εύκολο για συζήτηση και διάλογο. Στο γραπτό λόγο όμως, η δυσκολία είναι δραματικά πιο δύσκολη, κάτι που αγνόησαν όσοι έκριναν τα θέματα βατά». (Σχόλιο καθηγητή από συνέντευξη στην ΕΡΤ)

5. «Έκθεση αν-ίδεων - Σταθερά στο δρόμο της δεκαετίας του '60» (απόσπασμα)

«Τα θέματα της Νεοελληνικής Γλώσσας στις φετινές Πανελλαδικές Εξετάσεις χαρακτηρίστηκαν με τα γνωστά στερεότυπα “εύκολα και βατά”, χωρίς βαθύτερες κρίσεις και προβληματισμούς από την πλειονότητα των ΜΜΕ. Την ίδια ώρα η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας χαρακτήριζε το θέμα “αρκετά έξυπνο και καλό και επίκαιρο και στη δύσκολη στιγμή η φιλία είναι πολύ σημαντικό πράγμα”. [...] (Στο θέμα της έκθεσης) η φιλία εξετάζεται “φιλοσοφικά” ως αφηρημένη έννοια ξεκομμένη από τις κοινωνικές συνθήκες που την καθορίζουν. Ωστε να μην υπάρχει ένας βαθύτερος προβληματισμός για το πώς η οικονομική και κοινωνική οργάνωση επηρεάζουν τις διαπροσωπικές σχέσεις. Έτσι οι μαθητές καλούνται να γράψουν τα “χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας” στη σημερινή καπιταλιστική κοινωνία που στο βωμό του κέρδους διαμορφώνονται σχέσεις εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο και αλλοτριώνονται οι διαπροσωπικές σχέσεις. Με ένα κακοδιατυπωμένο δεύτερο ζητούμενο που προκαταλαμβάνει τη σκέψη των μαθητών ζητείται από τους μαθητές να εκφραστούν θετικά - καταθέτοντας τη δική τους “άποψη” - ως προς τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας. Ανεξάρτητα αν ενδείκνυται μια διαλεκτική απάντηση με αναφορά στον θετικό και αρνητικό ρόλο των μέσων.

Η άσκηση κατανόησης του κειμένου που μέχρι πέρυσι ζητούσε από τους μαθητές την ανάπτυξη παραγράφου, ήταν, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, Σωστού - Λάθους που μπορεί να χαρακτηρίζεται εύκολη για τους μαθητές, αλλά αποτελεί δείγμα εκπαιδευτικού λαϊκισμού που οδηγεί στην από - μόρφωση.

Από την άλλη (στις ασκήσεις) δεν υπήρχε για μια ακόμα χρονιά ερώτηση από το θεωρία του σχολικού βιβλίου, ενώ ολόκληρη η εκπαιδευτική διαδικασία σε όλη τη χρονιά βασίζεται στη διδασκαλία του. Και μάλιστα τακτικά καλούνται οι διδάσκοντες να αναφέρουν μέχρι ποια σελίδα του βιβλίου έχουν διδάξει. Ο κόπος των εκπαιδευτικών και πιο πολύ των μαθητών να μάθουν τη θεωρία του σχολικού βιβλίου πετιέται στο καλάθι των αν-ίδεων της Επιτροπής των Εξετάσεων». (Γιώργος Κ. Καββαδίας, φιλόλογος, μέλος της Σ.Ε. του περιοδικού «Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης» και μέλος του ΔΣ της ΕΛΜΕ Πειραιά)

ΜΕΡΟΣ Β΄: Η δική μας τοποθέτηση

Α. Η ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το κείμενο «Η φιλία» του Ε. Παπανούτσου, διασκευασμένο απόσπασμα ευρύτερου κειμένου από την *Πρακτική Φιλοσοφία*, είναι ένα κλασικό αποδεικτικό δοκίμιο, αναμενόμενο, διδαγμένο ως προς το είδος του λόγου, μέτριας δυσκολίας. Θεωρούμε ότι πρόκειται για ένα κείμενο αρκετά οικείο για τους μαθητές ως προς το ύφος και την ποιότητα του λόγου, δεδομένου ότι το σχολικό βιβλίο τόσο της Β΄ όσο και της Γ΄ Λυκείου βρίθουν αντίστοιχων δοκιμίων του ίδιου συγγραφέα. Η άρτια δομή του και οι σύντομες παράγραφοι διευκολύνουν στην εστίαση των κεντρικών εννοιών-ιδεών και στη διάρθρωσή τους στην περίληψη. Ως προς τη γλώσσα χρειαζόταν προσοχή στην εναλλαγή των ρηματικών προσώπων (α΄, β΄ και γ΄ ενικό, α΄ πληθυντικό), κάτι που προβλημάτισε τους μαθητές σχετικά με την πιστή απόδοση του κειμένου.

Πέρα από τις αρετές του δοκιμίου, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι για μια ακόμη φορά απουσιάζει η πρωτοτυπία και, χωρίς να παραγνωρίζουμε την αξία του δοκιμογράφου Ε. Παπανούτσου, επισημαίνουμε την ατολμία της Επιτροπής που εμμένει στην κλασική βιβλιογραφία, ενώ σύγχρονοι στοχαστές προσφέρουν σπουδαίο αντίστοιχο υλικό, που θα μπορούσε ενδεχομένως να συγκινήσει σε μεγαλύτερο βαθμό τους μαθητές.

Β. ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Για μια ακόμη φορά η Επιτροπή μας «εξέπληξε» με την πρωτοτυπία της! Η εμμονή σε ασκήσεις των προηγούμενων ετών και η έλλειψη οποιασδήποτε αναφοράς στη θεωρητική ύλη της Γ΄ Λυκείου, απαξιώνει την εκπαιδευτική και κυρίως τη μαθητική προσπάθεια και δυσχεραίνει τη διάκριση ανάμεσα στους επιμελείς και στους μέτρια προετοιμασμένους μαθητές. Επισημαίνουμε επίσης ότι η διάταξη των ασκήσεων ακολουθεί πανομοιότυπα αυτήν της προηγούμενης χρονιάς.

B1. Η άσκηση Σωστού-Λάθους κρίνεται αρκετά εύκολη, χωρίς παγίδες. Απαιτούσε ωστόσο προσεκτική ανάγνωση και ουσιαστική κατανόηση του κειμένου.

Με την επιλογή της συγκεκριμένης άσκησης για δεύτερη χρονιά, διαφαίνεται η τάση να καταργηθεί η άσκηση ανάπτυξης φράσης σε παράγραφο, η οποία απαιτεί δεξιότητα και εμβάθυνση και θεωρούμε ότι υπερέχει ποιοτικά, υποστηρίζοντας τους δημιουργικούς μαθητές σε αντίθεση με τα Σωστά-Λάθος που προσφέρουν εύκολα μονάδες.

B2. α) Οι τρόποι ανάπτυξης παραγράφου θεωρούμε ότι ήταν ευδιάκριτοι. Οι μέθοδοι της διαίρεσης, της αιτιολόγησης και των παραδειγμάτων είναι εμφανείς, γι' αυτό και η μεγάλη πλειονότητα των μαθητών ανταποκρίθηκε με ευκολία. Ως συμπληρωματικό τρόπο θα μπορούσαμε να διακρίνουμε και τη μέθοδο της αντίθεσης, εφόσον ο μαθητής μπορεί να την υποστηρίξει στο αντίστοιχο χωρίο: «Και στις δύο περιπτώσεις... ευχάριστης συναναστροφής»).

β) Πρόκειται για τυπική άσκηση σχετικά με τη σημασία των διαρθρωτικών λέξεων. Μικρή δυσκολία παρουσιάστηκε στις λέξεις *άλλωστε* και *όταν* που δηλώνουν προσθήκη και προϋπόθεση αντίστοιχα, και μπέρδευαν κάποιους μαθητές.

B3. α) Ως προς τα συνώνυμα, εκτός από τις λέξεις *εγκωμίασαν* και *ακατάλυτα* που δυσκόλεψαν αρκετούς μαθητές, οι υπόλοιπες (*ευχαρίστηση*, *συναναστροφή*, *φθείρεται*) αντιμετωπίστηκαν με σχετική ευκολία.

β) Όμοια και με τα αντώνυμα, οι λέξεις *αζία* και *ωφέλεια* προβλημάτισαν κάποιους μαθητές, ενώ δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερο πρόβλημα με τις υπόλοιπες (*οικεία*, *επιδέξιος*, *αυστηρό*).

B4. α) Ακόμα μια κοινότοπη άσκηση σημείων στίξης με εμμονή στα εισαγωγικά και στην παρένθεση! Δεν αιφνιδίασε τους περισσότερους μαθητές που ανταποκρίθηκαν επαρκώς.

β) Επανάληψη της αντίστοιχης περσινής άσκησης, απλώς με αλλαγή των ρηματικών προσώπων που ζητήθηκαν, αναμενόμενη και χωρίς δυσκολίες. Η απάντηση απαιτεί γνώση της θεωρίας και βέβαια παρατηρητικότητα.

Γ. Η ΕΚΘΕΣΗ

Το θέμα της έκθεσης συνδέεται με τις θεματικές ενότητες της φιλίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Το πρώτο ζητούμενο που αφορά *τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας* διδάσκεται αυτόνομα στην Α΄Λυκείου και ασφαλώς συζητείται με ευρύτερες προεκτάσεις στην ενότητα των ανθρωπίνων σχέσεων στη Γ΄Λυκείου. Το δεύτερο ζητούμενο που αφορά *τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη δημιουργία σχέσεων φιλίας* αναλύεται εξαντλητικά στην ενότητα του διαδικτύου τόσο στη Β΄ όσο και στη Γ΄Λυκείου.

Η εκφώνηση του θέματος, κατά την κρίση μας, είναι σαφής και η δόμησή του ως προς τα ζητούμενα ευκρινής. Οι μαθητές κλήθηκαν να διατυπώσουν τις απόψεις τους, σε κείμενο με τη μορφή της ομιλίας, σχετικά με ένα θέμα που θεωρούμε ότι είναι οικείο για τις νεανικές ηλικίες.

Αναλυτικότερα, ως προς το πρώτο ερώτημα η ανάπτυξή του μπορούσε αρχικά να υποστηριχθεί από κάποιες κατατοπιστικές πληροφορίες που προσέφερε το κείμενο του Ε. Παπανούτσου. Ωστόσο η φιλία αποτελεί έμφυτη ανάγκη και βίωμα κάθε εφήβου, οπότε το περιεχόμενο του ερωτήματος θα μπορούσε να βοηθήσει ακόμα και εκείνους που βρέθηκαν προ εκπλήξεως να εστιάσουν με επάρκεια, τουλάχιστον στους βασικούς άξονες. Θα επισημαίναμε ωστόσο ότι δυσκολία παρουσιάστηκε στην ομαδοποίηση του υλικού και στη βαθύτερη ανάλυσή του, με κίνδυνο η προσέγγιση του ερωτήματος να μοιάζει με «άτακτη» απαρίθμηση στοιχείων.

Ως προς το δεύτερο ερώτημα παρατηρούμε ότι συνδυάζονται δύο άξονες: η φιλία και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το πλαίσιο του ερωτήματος αγγίζει άμεσα τους νέους που επικοινωνούν ως επί το πλείστον διαδικτυακά. Εντούτοις, θεωρούμε ότι η διατύπωση του ερωτήματος, που καλούσε τους μαθητές να εκφράσουν *την άποψή τους σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη δημιουργία σχέσεων φιλίας*, αφήνει περιθώρια υποκειμενικής προσέγγισης, οδηγώντας κάποιους μαθητές να παρουσιάσουν τον ρόλο αποκλειστικά θετικά ή αρνητικά και άλλους να αναλύσουν και τις δύο διαστάσεις.

Ως προς τον υποκειμενισμό που εμπεριέχεται στη διατύπωση του δεύτερου ερωτήματος η άποψή μας είναι πως, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι μια σφαιρική

ανάλυση τόσο των θετικών όσο και των αρνητικών πλευρών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη δημιουργία σχέσεων φιλίας θεωρείται πιο ολοκληρωμένη και ρεαλιστική, σε τέτοιου είδους διατυπώσεις οποιαδήποτε προσέγγιση, όταν είναι σωστά τεκμηριωμένη και καλύπτει επαρκώς την οπτική του μαθητή, πρέπει να είναι αποδεκτή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναφορικά με τη συνολική εικόνα των θεμάτων της Νεοελληνικής γλώσσας θα επισημαίναμε την ανάγκη ανανέωσης τόσο του κειμένου που δίδεται για περίληψη όσο και –κυρίως- των ασκήσεων που το συνοδεύουν, οι οποίες θα μπορούσαν να διανθιστούν με ευρύτερη ποικιλία και πρωτοτυπία που, ακόμα κι αν αύξαιναν τον βαθμό δυσκολίας, θα μπορούσαν να συμβάλουν στη δημιουργία ενός πιο ενδιαφέροντος διαγωνίσματος, που θα προσέφερε την ευκαιρία για μια πιο ποιοτική διάκριση των μαθητών.

Σχετικά με το θέμα της έκθεσης, η τοποθέτησή μας είναι ότι η ουσία δεν βρίσκεται στην ευκολία ή τη δυσκολία ενός θέματος, στο απρόσμενο και αναπάντεχο ή στο αναμενόμενο και διδαγμένο θέμα, αλλά στη δυνατότητα των μαθητών να αντιμετωπίσουν κριτικά και με επαρκές γνωστικό υλικό το οποιοδήποτε θέμα της επικαιρότητας ή του διαχρονικού προβληματισμού και κυρίως ένα θέμα που άπτεται της ηλικίας και των βιωμάτων τους. Θεωρούμε ότι αυτός είναι ο στόχος στον οποίο, όσοι διδάσκουμε το μάθημα, πρέπει να είμαστε επικεντρωμένοι και να ανταποκρινόμαστε επιτυχώς.

Θα χαρούμε να δούμε και τα δικά σας σχόλια στο email : info@alimpinisis.gr

Η ομάδα φιλολόγων του Φροντιστηρίου μας